

Nr 516.

Av herrar **Hage** och **Lövgren**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 211, angående anslag till arbeten till motverkande av arbetslösheten.

I en samtidigt av herr Asplund m. fl. väckt motion nr 331 i första kammaren, vars motivering vi i övrigt återopå, göres angående de i motionen föreslagna åtgärderna följande

Sammanfattning.

De i denna motion förordade åtgärderna avse, dels att snarast möjligt bereda ökade arbetstillfällen åt den vid de lappländska järnmalmfälten och vid Svartöns lastageplats vid Luleå bosatta arbetarbefolkningen och att samtidigt så mycket som möjligt begränsa under kristiden uppkommande driftsförluster för malmbanan Luleå—Riksgränsen genom att även under denna tid söka få fram tillräckliga kvantiteter malm till befaktning för att kunna sysselsätta åtminstone den fast avlönade personalen och utnyttja en avsevärd del av det kraftbelopp, som motsvarar för kraften utgående minimiavgifter. Därigenom minskas även statens risk att efter några år nödgas avskriva dessa garantitillägg. Dessutom avses med vissa av åtgärderna att åstadkomma en kontinuerlig avfolkning av den övertaliga arbetskraften vid malmfälten — i den mån detta kan visa sig bli nödvändigt — och underlätta dess överförande till andra orter och dess självförsörjning för framtiden inom andra näringsgrenar. Samtidigt åsyftas att kunna ersätta åtminstone några procent av hittillsvarande väldiga stenkolsimport med kol från statens egna kolfält å Spetsbergen, som brutits av svensk arbetskraft.

Ifrågavarande åtgärder, vilkas genomförande givetvis förutsätter förhandlingar och överenskommelser med vederbörande gruvföretag och andra i de särskilda frågorna intresserade parter och myndigheter, kunna sammanfattas sålunda:

1) medgivande för de mindre gruvföretagen vid Tuolluvaara och Koskullskulle angående motsvarande beräkningsgrunder och betalningsvillkor, som medgivits L. K. A. B. för under femårsperioden 1932—1936 utgående garantitillägg för å malmbanan Svartön—Riksgränsen fraktad malm;

2) för samtliga malmtrafikanter befrielse från eller restitution av de garantitillägg, som belöpa å de malmkvantiteter, som antingen avsänts till svenska verk för förädling inom landet eller som motsvara ökning under respektive år av malmagren i hamnarne dels vid 1933, dels vid 1934 års slut;

3) försök dels vid brytning av A-malm i Kiirunavaara eller Luossavaara med avskiljande av en fosforren malmkvalitet med under 10, respektive 15 tusendels procent fosfor, dels ock vid anrikningsverket i Malmberget försök med framställning av fosforren järnmalmsslig och (ur avfallet) av apatitslig

samt den utvunna malmens och sligens övertagande av staten för tillhandahållande åt svenska förädlingsverk;

4) anslag för stödjande av sistnämnda produktion av apatit och av företag åsyftande nyttiggörande av järnmalmen åtföljande apatit ävensom i allmänhet en utvidgad, nuvarande import ersättande produktion av konstgödselmedel av inhemska råvaror, såsom, jämte apatiten, de stora svavelkistillgångarne i norra Västerbotten, luftens kväve och våra stora krafttillgångar, eventuellt även kalifältspat eller kalirika bergarter för tillverkning av superfosfat, palmaerfosfat, ammoniumfosfat och andra kvävegödselmedel samt eventuellt även kaligödselmedel; även för aluminiumframställning torde stödåtgärder kunna ifrågasättas;

5) anordnande av särskild upplagsplats å Svartön enligt något av beräknade tre alternativ (kostnaderna respektive 230,000, 65,000 och 130,000 kronor) för i Kiruna brutna, fosforrena malmkvaliteter, varvid arbete kan beredas de sedan länge arbetslösa malmarbetarne å Svartön;

6) återupptagande av arbete å sänkschakt och å den 4.2 kilometer långa avloppstunneln vid Harsprånget samt den andra avloppstunneln vid Porjus, som blir av cirka tre kilometers längd, om den förlägges i nivå med vattenytan närmast nedom Långseleforsen och ger fyrtio procent högre kraftutvinning för varje turbin, som i stället för i Porjus nuvarande maskinsal insättes å tjugutvå meter djupare nivå, samt dessutom åstadkommer besparingar på kanske något tiotal miljoner kronor genom motsvarande reduktion av den blivande Harsprångsdammens höjd. Skulle så befinnas förmånligare, kunde såväl andra avloppstunneln vid Porjus som dammbyggnaden och andra anläggningar vid Harsprånget än avloppstunneln inbesparas, om denna sistnämnda förlänges ytterligare cirka sju kilometer in under Porjus kraftstation och där anlägges ny maskinsal jämte andra utrymmen på den nya tunnelns nivå cirka 105 meter under nuvarande maskinsal, varigenom totala fallhöjden blir cirka 160 meter, uttagen i en enda kraftstation. För det alternativ, som befinnes lämpligast, skulle arbetet med utsprängande av maskinsal och tillhörande utrymmen också kunna utföras, om arbetslösheten blir mycket långvarig. Väljes alternativet med särskild kraftstation vid Harsprånget, kan även arbetet med dammbyggnaden därstädes, för vilket vissa förberedelser äro utförda redan år 1922, påbörjas, om så finnes lämpligt. Om ifrågasatta tunnlar göras av ungefär samma tvärsektion som den under utförande varande avloppstunneln vid Krångede av 116 kvadratmeters area, så behöver ingen dubblering ske, då en sådan tunnel mer än ersätter två stycken av Porjustunnelns tvärsektion 50 kvadratmeter, men blir betydligt billigare i utförande. Då enligt gjorda undersökningar det berg, genom vilket Harsprångstunneln kommer att gå, är mycket fastare än vad fallet var vid Porjus och spricksystemet efter älven vid Harsprånget stupar åt väster, så finnas goda utsikter för att en tunnel av större dimension skall kunna utan fara utföras;

7) undersökningsarbeten genom Sveriges geologiska undersöknings försorg å Svappavaara gamla koppargruvor samt, om anledning därtill gives, försöks-

brytning å påträffade malmförekomster samt indrivande av en undersökningsort längs kopparmalmzonen i järnmalmens liggande, vilken ort även kan tjäna som utgångspunkt för en djupundersökning av järnmalmen och som utfraktsort för en blivande järnmalmsbrytning;

8) undersökning av och iståndsättande av anläggningarne vid Sveagruvan å Spetsbergen. Därest risk fortfarande anses förefintlig att öppna gruva II, där branden år 1925 ägde rum, borde tillredningsarbeten utföras för upptagande av brytning under följande år å den undre flötsens obrutna delar på riskfritt avstånd från den förut brutna gruva II så nära som möjligt till nuvarande utfraktsanordningar i dagen. Om detta arbete påbörjas tidigast möjligt denna sommar, borde ett ganska stort antal arbetare kunna sättas in i gruvarbete där i början av sommaren 1934.

Då de flesta av här ifrågasatta företag ha till syfte att giva staten tillhöriga fyndigheter av olika slag ett ökat värde såväl direkt som indirekt genom att befrämja ökad användning av i dessa statens fyndigheter befintliga råvaror ökad användning inom landet, torde det vara berättigat att för ändamålet använda tillfälliga lånemedel, som lämpligen kunde förräntas och amorteras i den mån staten tillkommande royalty från L. K. A. B:s lappländska järnmalmsfält inflyter. För brytningsåret 1 oktober 1931—30 september 1932 läser upplöpa en royalty av ungefär 4,170,000 kronor, vilken dock enligt 1932 års malmavtal får inestå tills statens järnvägar tillkommande frakttillägg blivit betalt, men därefter skall utgå av tillgängliga vinstmedel, innan någon utdelning å T. G. O:s aktier får äga rum. Vi anse oss under sådana förhållanden böra begränsa anslagskravet för samtliga i punkterna 1—8 upptagna förslag för nästa budgetår till fyra miljoner kronor, men torde något försök till uppdelning av denna summa på de olika punkterna här vara ändamålslös, då ju vår mening är att det bör tillkomma Kungl. Maj:t att bestämma härom efter prövning av de olika uppslagen. Anslaget torde böra givas såsom reservationsanslag.

På grund av den stora arbetslöshet som råder i malmfältskommunerna även bland ungdom och sådan arbetskraft, som ej lämpar sig till här ovan ifrågasatta arbeten, ha önskemål uttalats, att även vissa vägarbeten skulle komma till utförande inom dessa kommuner. Då vi ej ännu hunnit få nödiga data beträffande dessa, måste vi här inskränka oss till ett uppräknande av dem:

9) inom Jukkasjärvi socken söder om Kiirunavaara malmberg gående väg från Kiruna via Kaalasluspa till Holmaajärvi på norra sidan av Kalix älv, 3 mils sträcka, beräknad kostnad 400,000 kronor;

10) den i proposition nr 211:s arbetsförteckning upptagna vägen Gällivare—Tjautjasjärvi, norr om Gällivare malmberg kostnad 75,000 kronor 4 månaders arbetstid, 400 arbetarmånader;

11) väg mellan Gällivare—Aborrträsk, Gällivare socken, 2 mil, 250,000 kronor kostnad;

12) väg Porjus—Luleluspén, Gällivare socken, 1.5 mil, 200,000 kronor kostnad;

13) slutligen vilja vi även föra i åtanke ett vägarbete inom södra Norr-

botten, nämligen istandsättande till allmän väg av revirvägen Muoskosel—Laver—militärvägen Visträsk med biväg till staten och Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga kopparmalmsfyndigheten norr om Storlaversjön 63 kilometer, kostnad 730,000 kronor.

Under återopande av ovan anförda få vi alltså värdsamt hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 211 ville

A) för bestridande av de under 1—8 här ovan angivna bidrag- och arbetsföretagskostnader i den utsträckning och med den fördelning Kungl. Maj:t må pröva och bestämma för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av fyra miljoner kronor att utgå av tillfälliga lånemedel, som förräntas och amorteras av inflytande royalty från L. K. A. B:s gruvdrift i Norrbottens län;

B) hos Kungl. Maj:t hemställa, att under 9—13 angivna vägföretag måtte få inbegripas bland de arbeten för arbetslöshetens bekämpande för vilka Kungl. Maj:t hos riksdagen begärt anslag.

Stockholm den 20 april 1933.

Ernst Hage.

O. W. Lövgren.
